

○ Kunstmuseet har en stribe af malerier som dette, som forherliger det arbejdende folk.

○ Nationalskjalden Skanderbeg til hest, flankeres af det albanske flag med den tohovede ørn på byens centrale plads.

○ Statuer af Stalin, Lenin samt Hoxha (i hvidt med brækket næse) er stillet i skammekrogen bag kunstmuseet.

○ Den kæmpemæssige mosaik på nationalmuseet er der stadig, men stjernen i det røde flag blev fjernet da kommuniststyret faldt.

○ Tirana er en by med mange cafeer, restauranter og konditorier samt grønne områder.

Tirana - en by under forvandling

Den albanske hovedstad er et billigt og charmerende bekendtskab og der er rig lejlighed til at fordybe sig i den kommunistiske fortid

AF HENRIK KÖHLER
redaktion@mja.dk

Året er 1975. Vi sidder på en færge på Adria-terhavet, og har netop forladt Korfu havn i Grækenland. Forude venter en god del af en 16 timer lang sejltur fra Patras, Grækenland til Brindisi på Italiens hæl. Der overnattes på det åbne dæk sammen med andre rygsækturister. Færgen hedder Skipper Clement og har for få år forinden sejlet på ruten Ålborg – København. De hvide informationsskilte på dansk hænger stadig rundt omkring.

På vores styrbords side kan vi tydeligt se over på Albanien kyst få hundrede meter væk. Hvad mon der foregår derovre i det hermetisk lukkede land sådan en almindelig formiddag i juli? Det er mystisk og en smule dragende på samme tid. Det skal med, at på den tid nærer dele af den danske venstrefløj en vis beundring for det kommunistiske styre i det lille Balkanland, der har taget sin helt egen kurs. Set med nutidens øjne ligger sammenligningen med Nordkorea lige for, med den forskel, at det for 40 år siden faktisk kunne lade sig gøre at lukke omverdenen næsten 100 procent ude.

Tilbage til nutidens Albanien

2018: Klokken nærmer sig midnat da flyet fra Austrian airways rammer landingsbanen i Tiranas Mother Teresa lufthavn med over en times forsinkelse.

Vores hotelvært modtager os med et »hotel Italia« skilt og bemærker at han har ventet længe. Han taler helst italiensk, når det ikke skal være på modersmålet. Mange albanere har arbejdet i Italien og næsten alle ser italienske serier på tv. Vi placeres på et fortorvshjørne uden for lufthavnens betalingsbom. Kort efter vender han tilbage i en ca. 20 år gammel Golf og begynder straks at surre to af vores kufferter fast på taget. Seks personer med bagage i en golf! Han undskylder det forsigtige tempo de steder hvor vejen er mest hullet. Italia ligger tæt på Tiranas universitet i et charmerende kvarter med mange cafeer og små restauranter. Vores vært viser os et billigt cafeteria hvor de studerende holder til. Vi finder selv et lille hyggeligt brødsudsalg rundt om hjørnet, hvor en sød, engelsktalende dame sælger brød af god kvalitet. Vores hotel tilbyder ikke morgenmad, så det foregår på sengekanten.

Vi har medbragt et walkie-talkie legetøjs-

sæt, som vi har stor fornøjelse af, når vi skal kommunikere sammen, såvel på hoteller som i stormagasiner. Udstyret er ikke skærmet, så vi hører også med på taxa- og politiradio, og måske hører de også vores kommandoer. Følgende formiddag går min 11-årige søn og undertegnede til en af de mange frisører hvor han bliver klippet til voksenprisen - 12 kroner. Til gengæld er resultatet ikke særligt imponerende, så vi bliver enige om at finde en anden til os begge før vi rejser hjem om tre uger. Mens jeg sidder og venter, kan jeg iagttage to unge mænd i modsatte hjørne af det lille torv, stå på hovedet i nogle store affaldscontainere på jagt efter plasticflasker, der kan omsættes til kontanter. Det står i stærk kontrast til de mange Porsche Cayenne, Hummer og Mercedes limo'er, der præger bybilledet og til næsten det halve århundrede under kommunismen, for ikke så længe siden, hvor goderne blev ligeligt fordelt mellem alle albanere.

Vores familie besøgte landet for præcis fire år siden, og det er svært at genkende visse områder i byen fra dengang. Der bygges overalt. Veje bliver udbedret, - hvilket også var tiltrængt. Byens store centrale Skanderbeg Plads er gjort til fodgængerområde. Den nationale helt, Skanderbeg, sidder stadig højt til hest med hævet sæbel og med sin gedehoved-hjelm og med det albanske nationalflag med den tohovede ørn ved sin side

Kommunismen på museum

I modsatte ende af pladsen ligger nationalmuseet, der prydes af en imponerende 440 kvadratmeter mosaik forestillende stolte albanere i nationaldrakter, arbejdere og soldater.

Det er umuligt at besøge Albanien uden at forholde sig til Enver Hoxha, og det kommunistiske diktatur han og hans parti stod i spidsen for gennem 45 år. Ved vort besøg for fire år siden, var det nærmest ikke til at få informationer om denne vigtige del af Albanien historie, men det er der rådet bod på nu. To store og yderst interessante museer »Bunk'art 1 og 2« har set dagens lys. Begge er indrettet i underjordiske bunkers og fortæller om tiden hvor landet var en fæstning, der var lukket for omverdenen.

Den mindste Bunk'art 2 ligger helt centralt og er konstrueret som tilflugtssted i tilfælde af invasion eller atomkrig. Her er talrige eksempler på de metoder som diktaturstaten anvendte for at holde skik på sine borgere: Net-

○ Skytower, den roterende bar i 20. sals højde. Priserne er dog ikke skyhøje og udsigten er superb.

værk af informanter, aflytning, fængslinger, tortur, forsvindinger og en effektiv propaganda hvor folk blev mindet om at fjenden kunne komme hvert øjeblik, og når man mindst ventede det. Et Hoxha citat lyder som følger: »Albanien er lukket for fjenden, såsom spioner, hippie turister og andre vagabonder«. Skulle datidens vesteuropæiske, venstreorienterede unge alligevel have mod på, at aflægge landet besøg, stod frisører klar i lufthavnen til at give alle den samme korte soldaterfrisur.

Bunk'art 1 ligger i byens udkant og er et omfattende underjordisk kompleks på næsten 3000 kvadratmeter flere etager, beregnet til at huse landets politiske elite i tilfælde af krig og blev bygget i 1970'erne. Her er Enver Hoxhas private gemakker (som han aldrig har brugt). Væggene er beklædt med træliggende laminat og dybe lænestole. Der er også en stor teatersal med plads til omkring 150 tilskuere i bekvemme røde sæder og med højt til loftet samt balkoner. Den har formentlig aldrig været anvendt til formålet. Man sidder i det fugtige og kunstigt oplyste rum med en underlig følelse af.....ja, at få et lille kig ind i et stykke koldkrigshistorie, hvor nogle ”særligt udvalgte” havde sørget for at de kunne opretholde et liv der var så tæt på det normale, som det nu var muligt i mørket, adskillige meter under jorden. Her er også et eksempel på en dagligstue og en købmandsbutik i albansk 70er stil. I et basketball-net ligger et forgyldt gipshovede af ex-diktatoren respektløst droppet. Kunstmuseet midt i byen rummer mange af de store ikoniske billeder som hylder revolutionen og det arbejdende folk. Bag museet, i skammekro-

gen, er Stalin og Lenin, med brækkede arme, gent af vejen sammen med Hoxha, der har brækket næsen. Det skyldes næppe tilfældige transportskader.

Ærlige albanere og forladte bunkers

Ude i middagsheden igen er der blot et kvarters gang til udgangspunktet for liften til Dajti-bjerget. Liften fører os i astadigt tempo væk fra den travle by og op på det 1613 meter høje Mt. Dajti.

Den har dog endestation ved 1050 meter. Højt nok til at man fornemmer et lille velkomment fald i temperaturen. Der er mulighed for ridning og skydning med luftgevær efter balloner og dæser. Sønnen har to forsøg, men da han misser dem begge, får han gratis yderligere to forsøg af den venlige ældre herre, indtil det lykkes ham at ramme. Det er meget betegnende for den måde hvorpå, man bliver modtaget som turist i dette land. Man behøver heller ikke at checke regningen på restauranten eller byttepengene hos købmanden. Det passer altid. At man alligevel rutinemæssigt gør det, er en anden sag.

Den overvejende del af området er dækket af skov og tilhører militæret. Midt i skoven, uden for en ruin af en fornem restaurant/resort, ligger to af de små runde bunkers, som der findes over 700.000 af. De er beregnet til, at 2-3 personer kan søge ly i tilfælde af invasion, men har formentlig også tjent regimet som en påmindelse til indbyggerne om, at fjenden lurer om hvert et hjørne. Langt de fleste af disse findes endnu, alene af den grund at det er for dyrt og besværligt at fjerne dem. Det er lidt

uhyggeligt med de mørke skydehuller, selv om man godt ved der ikke er nogen indeni. Den altdominerende bygning er dog den tre etagers ruin af en feriekoloni for unge mennesker. Den har haft en enestående beliggenhed, men er nu uhyggelig med sine tomme vinduesåbninger. Da vi runder bygningen, forsvinder et ansigt hurtigt i en vinduesåbning. En fattig familie har indtaget et lille hjørne af ruinen.

Forbeholdt kommunisteliten

Bloku i Tirana er det kvarter, hvor de ledende medlemmer af kommunistpartiet boede. Der er mange lidt dyrere restauranter, bebyggelsen er lav og der er flere træer end i resten af byen. Hvis man er ung og skal i byen, er det stedet at gå hen. Her findes utallige barer og klubber.

Vi besøger den kendte restaurant Plceri Era, hvor der serveres traditionelle albanske retter. Det er nogenlunde, men ikke noget at skrive hjem om. Vi har gode erfaringer med italienske restauranter, hvor niveau'et ofte er virkelig højt. I Bloku finder vi også det ca. 20 etager høje Sky Tower med roterende bar øverst. Det er gulvet, der bevæger sig hele horisonten rundt på en time med en svag skrumlende lyd.

Midt i hovedstaden ligger pyramiden, som blev opført i jernbeton og glas 1988 under navnet Enver Hoxha Museum. Den skulle legalisere regimet og var, efter sigende, datidens dyreste bygning i Albanien. Senere har den vist huset et diskotek og i folkemunde kaldes den Hoxha mausolæet. I dag er det en ruin, som dristige unge mennesker klatrer op ad og kurer ned på papkasser.

Heldigvis løber vi ind i en World Music

festival, som er arrangeret af det fornemme hotel Rogner. Den bedste koncert vi overværer, er en duet bestående af en tyrkisk pianist og trompetist. Det er tilsyneladende mest hotellets gæster, der overværer koncerten og højst 8 – 10 ud af 50, der koncentrerer sig om, hvad der sker på scenen. Det foranlediger mig til at gå op og takke musikerne efter koncerten for en ualmindelig dejlig oplevelse. De er næsten ved at gå til af taknemlighed, for de kan selvfølgelig sagtens fornemme, at publikum har snakket og spist sig gennem koncerten.

Tirana er et charmerende bekendtskab og man snyder sig selv hvis ikke man afsætter mindst tre-fire dage i byen. Fik jeg sagt, at fem personer kan spise på restaurant for 150.- kr. incl. drikkevarer. Man føler sig 100 procent tryk - også om natten og går bestemt ikke rundt og træder andre turister i hælene. Stik den Barcelona, Paris og London!

○ Sækkepibemusiker på gadeniveau.

○ Pyramiden, midt i Tirana, er opført i 1988 under navnet Enver Hoxha Museum for at legitimere regimet. I dag en ruin som børnene rutcher ned af.

○ En af de over 700.000 kuppelformede bunkers som Enver Hoxha lod opføre. De fleste findes endnu, da de er for vanskelige at fjerne.